

Inventarisatie Logopedische Protocollen en Meetinstrumenten

Hilde Bosschers

Het Nederlands Paramedisch Instituut heeft onderzocht wat logopedisten in Nederland allemaal gebruiken aan protocollen en meetinstrumenten. Vragenlijsten zijn verspreid, met als doel deze protocollen en meetinstrumenten in beeld te krijgen en te verzamelen in een databank. Een verslag van de bevindingen.

De NVLF kent in haar kwaliteitsbeleidsplan 2000-2005 (1999) een hoge prioriteit toe aan het ontwikkelen en implementeren van protocollen¹.

Het afgelopen jaar is in samenwerking met het Nederlands Paramedisch Instituut (NPI) de richtlijn 'Verslaglegging en huisartsen' uitgekomen. Naast de ontwikkeling van landelijke richtlijnen door de NVLF is de vereniging ook geïnteresseerd in de door logopedisten zelf ontwikkelde protocollen. In opdracht van de NVLF is de vakreferent logopedie van het NPI in mei 2002 gestart met het project 'Inventarisatie Protocollen en Meetinstrumenten'. Het project heeft als doel de protocollen- en meetinstrumentendatabank uit te breiden met logopedisch materiaal. Logopedisten kunnen op deze manier gebruik maken van de expertise van collega's om de kwaliteit van de zorg te verbeteren.

Databank Protocollen

In 1994 is door de Afdeling Documentaire Informatie² gestart met de bouw van de Databank Protocollen. In het bestand zijn gegevens opgenomen over bestaande protocollen, standaarden of richtlijnen op paramedisch terrein. Het betreft zowel mono- en multidisciplinaire protocollen als inhoudelijke en procesmatig gerichte protocollen. Momenteel zijn er zo'n 1700 protocollen beschreven, voornamelijk op het terrein van de diëtetiek, ergotherapie, fysiotherapie en mondhygiëne. De logopedie is hierin ondervertegenwoordigd met ongeveer 80 exemplaren. In samenwerking met de NVLF is daarom in mei 2002 gestart met een inventarisatie van het gebruik en de ontwikkeling van protocollen door logopedisten.

Databank Meetinstrumenten

In de Databank Meetinstrumenten, die in 1998 is ontwikkeld, zijn gegevens opgenomen over meetinstrumenten voor paramedici. Voorbeelden van meetinstrumenten zijn vragenlijsten en observatielijsten. De databank is in ontwikkeling en bevat momenteel informatie over ongeveer 100 meetinstrumenten, overwegend op het gebied van de ergotherapie, fysiotherapie, oefentherapie Cesar en oefentherapie Mensendieck. Ook in deze databank zijn in verhouding weinig logopedische meetinstrumenten terug te vinden. Daarom is de inventarisatie ook gericht op meetinstrumenten, naast protocollen.

Inventarisatie Protocollen en Meetinstrumenten

Het gebruik van protocollen en meetinstrumenten verhoogt de kwaliteit van de zorg. Het maakt het bijvoorbeeld mogelijk de effecten van een behandeling te achterhalen of een eenduidig beleid te voeren. Vanuit die gedachte is ervoor gekozen om de

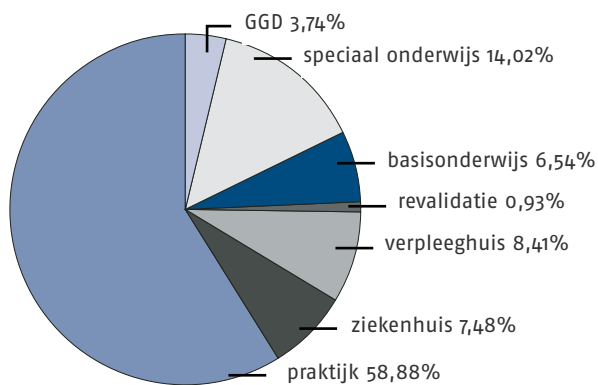
ruim 200 kwaliteitskringen aan te schrijven. Daarnaast is het overgrote deel van de NVLF leden aangesloten bij een kwaliteitskring waardoor de inventarisatie een groot draagvlak heeft. De voorzitters van de kwaliteitskringen hebben een brief en twee formulieren ontvangen met de vraag deze te verspreiden onder leden. De formulieren dienden per instelling of praktijk ingevuld te worden. Eén formulier was bedoeld voor inventarisatie van protocollen en het andere voor de inventarisatie van meetinstrumenten. Op beide formulieren kon worden aangegeven of men een protocol of meetinstrument gebruikt of eventueel zelf heeft ontwikkeld. Bij een bevestigend antwoord kon men invullen om welke protocollen of meetinstrumenten het ging. Ook is de logopedisten gevraagd om de protocollen en/of meetinstrumenten die men zelf heeft ontwikkeld mee te sturen. De instellingen en praktijken is gevraagd naar de naam van het protocol of meetinstrument, of deze mono- of multidisciplinair van aard is, voor welke patiëntgroep(en) deze bedoeld is en of men akkoord gaat met opname van de verstrekte gegevens in de NPI-databank. Bij de inventarisatie is tevens gevraagd naar de betrouwbaarheid en validiteit van de meetinstrumenten en protocollen. Er is aangegeven dat alle meetinstrumenten en protocollen worden opgenomen omdat het NPI er geen kwaliteitskeurmerk aan toekent. In de brief werd beschreven wat het doel van de inventarisatie was en er stond in vermeld wat onder een meetinstrument en een protocol wordt verstaan.

Resultaten

Protocollen

Van de 204 aangeschreven kwaliteitskringen hebben 107 instellingen/praktijken gereageerd. Wanneer uitgegaan wordt van gemiddeld 15 instellingen/praktijken per kwaliteitskring bete-

Respons protocollen

kent dit een respons van ruim 3 procent. Van de verschillende respondenten hebben de particuliere praktijken relatief de meeste formulieren geretourneerd, namelijk 59 procent (63 praktijken). Dit kan samenhangen met het feit dat de particu-

liere praktijken de grootste groep vormen binnen de logopedie (Nivel, 2002). Tevens onderhouden zij vaak nauwere banden met de NVLF dan logopedisten uit het onderwijs of de gezondheidszorg waardoor vrijgevestigden wellicht sneller kwaliteits-

Voorbeelden zelfontwikkelde protocollen

Slechthorendheid ouderen
Slikstoornissen volwassenen/ouderen
Stotteren kinderen
Screening taal/articulatie kinderen

Voorbeelden zelfontwikkelde meetinstrumenten

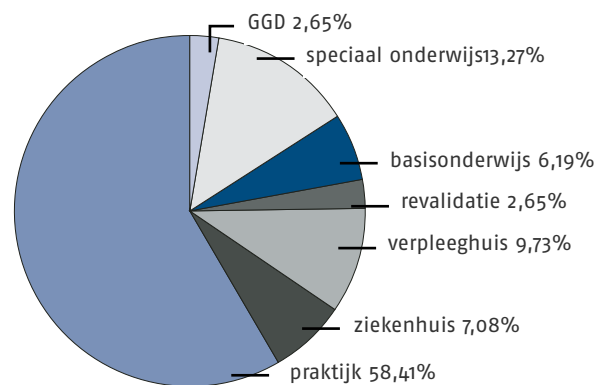
Observatielijst stem
Vragenlijst taalontwikkeling
Articulatie test
Observatielijst dysfagie

kringen hebben gevormd³. Van de 107 respondenten gebruikte 70 procent geen protocol en 30 procent een of meer protocollen. De protocollen die gebruikt worden zijn zowel monodisciplinair (26) als multidisciplinair (16). Er zijn 22 instellingen/praktijken akkoord gegaan met het opnemen van de gegevens over de protocollen in de databank.

Meetinstrumenten

Er zijn 113 formulieren teruggestuurd met betrekking tot meetinstrumenten. Dit is een respons van bijna 4 procent, uitgaande van gemiddeld 15 instellingen/praktijken per kwaliteits-

Respons meetinstrumenten

kring. Ook hier zijn door de vrijgevestigden de meeste formulieren teruggestuurd. Zoals verwacht worden meetinstrumenten door logopedisten in alle werkvelden gebruikt. Het gaat hier vaak om gestandaardiseerde en gevalideerde tests, als de

AAT, de TVK en de Reynell. Logopedisten blijken ook zelf ontwikkelde meetinstrumenten aan te wenden om informatie te krijgen over het functioneren van een patiënt/cliënt, namelijk bijna 30 procent. Uit de formulieren blijkt dat deze meetinstrumenten over het algemeen niet betrouwbaar of valide zijn, maar wel aanknopingspunten bieden voor therapie. De grootste groep houdt het bij de 'standaard' meetinstrumenten. Van de 32 zelfontwikkelde meetinstrumenten mogen de gegevens van 14 meetinstrumenten worden opgenomen in de databank.

Discussie

Het NPI heeft ervoor gekozen alle ontwikkelde protocollen en meetinstrumenten in de databank op te nemen. De reden hiervoor is dat ook niet gevalideerde en/of gestandaardiseerde informatie relevant kan zijn. De uiteindelijke gebruiker wordt geacht zelf in te kunnen schatten of een protocol of diagnostisch instrument het gewenste resultaat geeft. Wanneer er gegevens beschikbaar zijn over de betrouwbaarheid en validiteit van dergelijke instrumenten dan staat dit vermeld. Mocht een logopedist alleen in deze informatie geïnteresseerd zijn, dan kan op basis hiervan een schifting plaatsvinden. Een nadeel is dat men ook protocollen en meetinstrumenten van mindere kwaliteit in de databank vindt. Er wordt daarom geadviseerd langs te komen op het Documentatie centrum om de papieren in te kunnen zien en een tot een persoonlijk oordeel te komen.

Protocollen of meetinstrumenten aanmelden via internet

Ga naar de homesite van het NPI www.paramedisch.org
Klik op Documentaire informatie
Kies DocOnline databanken
Klik voor protocollen op Databank Protocollen en voor meetinstrumenten op Databank Meetinstrumenten
Voor protocollen: Klik op 'aanmelden van protocollen, richtlijnen of standaarden'
Voor meetinstrumenten: Klik op 'aanmelden van meetinstrumenten en tests'
Het formulier kan online worden ingevuld en per mail naar het NPI worden gestuurd.

Conclusie

De gemiddelde logopedist gebruikt wel meetinstrumenten maar niet altijd protocollen. Het geringe gebruik van protocollen kan erop duiden dat er veel verschillende werkwijzen op nagehouden worden. Dit hoeft niet per definitie negatief te zijn, al heeft een gestructureerde aanpak de voorkeur, omdat het de kwaliteit van zorg verbetert. Zorgprotocollen bevatten

criteria waaraan de zorgverlening kan worden getoetst, ze vormen een bijdrage aan het kwaliteitsbeleid (Poulussen, 1997). Van belang is hierbij dat het gaat om protocollen, anders gezegd richtlijnen, waarbij de creativiteit van de therapeut niet aan banden wordt gelegd.

Ondanks de lage respons is het doel van de inventarisatie bereikt: een aanvulling van logopedische informatie op de protocollen- en meetinstrumentendatabank. Bij het opnemen van de protocollen en meetinstrumenten wordt niet gekeken naar de kwaliteit, betrouwbaarheid of validiteit. Wanneer hierover

Protocollen of meetinstrumenten aanmelden via internet

Ga naar de homesite van het NPI www.paramedisch.org
Klik op Documentaire informatie
Kies DocOnline databanken
Klik voor protocollen op Databank Protocollen en voor meetinstrumenten op Databank Meetinstrumenten
Voor protocollen: Klik op 'aanmelden van protocollen, richtlijnen of standaarden'
Voor meetinstrumenten: Klik op 'aanmelden van meetinstrumenten en tests'
Het formulier kan online worden ingevuld en per mail naar het NPI worden gestuurd.

informatie aanwezig is dan wordt dit in de omschrijving van het protocol of meetinstrument meegenomen. Deze gegevens komen in de databanken te staan zodat, in de toekomst, geïnteresseerden zelf kunnen beoordelen of een protocol of meetinstrument wel of niet relevant is voor hen.

Deze inventarisatie is bedoeld om de informatie die logopedisten bezitten bijeen te brengen in een databank zodat collega's hier gebruik van kunnen maken. Op deze manier hoeft er geen tijd en energie te worden verspild aan het opnieuw uitvinden van het wiel. Mochten instellingen alsnog een (zelfontwikkeld) protocol of meetinstrument willen aanmelden dan is dit doorlopend mogelijk via de website (zie kader).

Samenvatting

Er is een tekort aan meetinstrumenten en protocollen in de logopedie. In het kader van het project 'Inventarisatie protocollen en meetinstrumenten binnen de logopedie' in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF) werd de bestaande database uitgebreid. In 2002 werd bij logopedisten in alle werkvelden geïnventariseerd of en welke protocollen en meetinstrumenten bij hen in gebruik waren. Hierdoor werden er nog 22 protocollen en 14 meetinstrumenten aan de databanken toegevoegd. ⊕

Summary

There is a lack of tests and protocols in speech-language pathology. This project 'Inventory protocols and tests within speech and language therapy' was realized in co-operation with the Dutch Association of Speech and Language Therapists (NVLf). In the year 2002, speech and language therapists were asked if and which protocol and tests they used. Thanks to this survey 22 protocols and 14 tests could be added to the database.

Key words

inventory, speech and language therapy, protocols, tests

Auteur

Hilde Bosschers is vakreferent logopedie op de Afdeling Documentaire informatie van het NPi. Tevens is ze werkzaam als logopedist in het Rijnland Ziekenhuis te Leiderdorp. Ze is te bereiken op maandag en woensdag op telefoonnummer: 033 421 61 24 of via haar mailadres bosschers@paramedisch.org

Literatuurlijst

- V.A.C. Poulussen, Zorgprotocollen als onderdeel van een kwaliteitsstelsel, *Kwaliteit en Zorg*, nr. 2, p. 94-96 (1997)
- NVLF, *Kwaliteitsbeleidsplan 2000-2005* (1999)
- Nivel (D.Somai, J.B.F. Hutten), *Brancherapport Cure '98-'01, Ministerie van VWS* (2002)

¹⁾ In plaats van protocollen kan ook gelezen worden: richtlijnen of standaarden

²⁾ De Afdeling Documentaire Informatie is een van de drie afdelingen van het Nederlands Paramedisch Instituut en heeft als doel het beheren en verspreiden van paramedische informatie om op die manier bij te dragen aan de kwaliteit van de paramedische zorg. De Afdeling Documentaire Informatie is de intermediair tussen de verschillende kennis- of informatiebronnen en de paramedicus. Alle paramedische disciplines kunnen een beroep op deze afdeling doen, waaronder ook logopedisten.

³⁾ Uit gegevens van de NVLF blijkt dat er momenteel 47 onderwijskringen zijn, 40 G-kringen en maar liefst 86 V- en 31 V+(gemengd) kringen bestaan.